

Regeringskansliet, Justitiedepartementet
Ju2025/01317
Ju.remissvar@regeringskansliet.se
JuL5@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet En Straffrättsreform (SOU 2025:66)

Inledning

De senaste åren har det lämnats flera omfattande reformförslag på straffrättsens område (se t.ex. "En översyn av 23 kap. brottsbalken" SOU 2024:55, "Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare" SOU 2024:93 och "Straffbarhetsåldern" SOU 2025:11). Bakgrunden till att utredningarna har tillsatts har i de flesta fall varit brottsutvecklingen med bland annat ökad organiserad brottslighet och utredningarna har på flera punkter haft tydliga direktiv om vilka förslag som bör lämnas. Även den nu aktuella utredningen har tillkommit mot bakgrund av bland annat en problembild relaterad till organiserad brottslighet. De förslag som framlagts kommer emellertid att få mycket stora konsekvenser för hela det straffrättsliga området om de genomförs. Det är svårt att förutse effekterna av de olika förslagen och ännu svårare att förutse de samlade effekterna om flera eller alla reformförslag i den nu aktuella och tidigare utredningar skulle genomföras. Hovrätten anser att det finns en stor fara i att genomföra genomgripande reformer i den takt och omfattning som nu förefaller vara aktuellt. Det kan antas att mer precisa åtgärder riktade mot den organiserade brottsligheten skulle vara effektivare och framför allt lättare att följa upp och utvärdera. Om det ska genomföras mer systemövergripande reformer bör de föregås av betydligt mer noggranna och välavvägda analyser än vad som varit möjligt under de sett i förhållande till frågornas komplexitet korta utredningstider och remisstider som erbjödits. Sådana reformer bör också motiveras av andra och mer generella behov än att minska den organiserade brottsligheten.

När det gäller den nu aktuella utredningen kan den korta utredningstiden och därmed risken för att flera av de förslag som lämnas inte är tillräckligt genomarbetade och analyserade, leda till problem vid rättstillämpningen under lång tid framöver. Hovrätten kan konstatera att de bakomliggande principiella frågorna som utgjort grunden för nuvarande system inte granskats tillräckligt inom ramen för utredningen.

I ett särskilt yttrande har också flera av utredningens experter uttryckt att utredningens arbete i det närmaste varit helt inriktat på att lagstiftningstekniskt tillgodose de politiska önskemål om en högre repressionsnivå som kommer till uttryck i direktiven och att förslagets genomslagskraft antagligen i förlängningen kommer att minskas av att de inte bärs upp av någon tydlig principiell

eller teoretisk underbyggnad. I yttrandet anger experterna även att de till följd av den korta utredningstiden inte kan överblicka konsekvenserna av utredningens förslag.

Den begränsade remisstiden har också försvårat hovrättens granskning av förslagen. Remissen har besvarats av samtliga hovrättsråd som är vice ordförande tillsammans med hovrättspresidenten. På grund av det omfattande förslaget och den begränsade svarstiden har hovrättsråden emellertid delat upp uppdraget på det sätt att olika hovrättsråd mera ingående granskat olika delar varefter synpunkterna vägt mot varandra och sammanställts.

Hovrättens synpunkter vad gäller de enskilda förslagen redovisas nedan.

6.3 Villkorligt fängelse bör införas i påföljdssystemet

Hovrätten avstyrker förslaget att nuvarande regler för påföljdsvalet ersätts av ett system med villkorligt fängelse.

Hovrätten vill inledningsvis framhålla att utredningens förslag i den del det gäller ett påföljdssystem med villkorligt fängelse framstår som väl genomarbetat och det är tydligt att det gjorts stora ansträngningar för att genomlysna frågan om hur ett sådant system bör utformas. Det bör också framhållas att villkorligt fängelse har övervägts i flera tidigare lagstiftningsärenden och frågan om huruvida ett sådant system bör införas får numera anses så väl belyst att det svårligen går att se att den skulle kunna utredas ytterligare.

Utredningen har lyft fram ett antal argument till stöd för den föreslagna förändringen. Enligt hovrätten har dock argumenten, som utvecklas nedan, inte den tyngd som utredningen åsatt dem. Det finns vidare argument mot den föreslagna förändringen som utredningen inte lyft upp och som också bör beaktas vid den slutliga avvägningen.

Utredningen har som ett skäl för den föreslagna förändringen anfört att den skulle leda till ett påföljdssystem som är tydligare och enklare än det nuvarande. Hovrätten kan inte instämma i utredningens beskrivning av det nuvarande systemet som snårigt och komplext. Dagens regelverk kan visserligen vid en första anblick framstå som svårgenomträngligt. Det är dock sedan länge etablerat och lagreglerna kompletteras av en omfattande rättspraxis och en väl utvecklad doktrin. Systemet är fast förankrat hos rättssystemets aktörer som är vana att tillämpa det. Sammantaget leder detta till att nuvarande regelverk präglas av en mycket hög grad av förutsebarhet i rättstillämpningen. Detta ska ställas emot att det föreslagna systemet i vissa avseenden framstår som väl så komplicerat som det nuvarande. Det är i många delar fråga om ganska allmänt formulerade lagregler som, såvitt framgår, avses kompletteras med detaljerade tillämpningsanvisningar i förarbetena. Systemet kommer kräva en helt ny praxisbildning och det kommer ta lång tid innan en stabil praxis präglad av förutsebarhet och enhetlighet har uppnåtts.

I linje med vad som anges i utredningsdirektiven framhålls i betänkandet som ett skäl till en förändring att brottsofferperspektivet bör stärkas och straffet i högre grad utgöra ett led i brottsoffrets upprättelse. Utredningen har, med hänvisning bland annat till den avsikten, föreslagit att den så kallade presumptionen mot fängelse bör slopas. Hovrätten har inte någon invändning mot den ambition till perspektivskifte som utredningen ger uttryck för. Det bör dock framhållas att dagens påföljdssystem kan ge intryck av att vara gärningsman-naorienterat och präglad av prognostänkande i betydligt större utsträckning än vad som faktiskt är fallet. I realiteten tillämpas stora delar av systemet inte

på det sättet. Exempelvis framgår av flera avgöranden från Högsta domstolen att skyddstillsyn kan väljas som påföljd även vid ett begränsat övervakningsbehov. Oavsett hur systemet utformas krävs det en reglering av i vilka fall en frihetsberövande påföljd kan ersättas med en icke frihetsberövande. Som utredningen själv framhåller utgör presumtionen mot fängelse i nuvarande system främst en lagteknisk konstruktion för den avgränsningen. Bestämmelsen kan med fördel formuleras om så att dess uppfattade gärningsmannafokus utmönstras, utan att påföljdssystemet görs om i grunden.

I ytterligare syfte att stärka brottsofferperspektivet har utredningen framhållit att villkorligt fängelse på ett tydligare sätt förmedlar det klander som gärningspersonen har gjort sig förtjänt av på grund av brottet. Klandret uttrycks genom att domstolen mäter ut ett fängelsestraff av viss längd, även i fall där straffet inte behöver avtjänas i anstalt. Hovrätten instämmer i utredningens bedömning att det eftersträvade syftet att förmedla klander på ett tydligare sätt uppnås genom att ett straff med viss längd bestäms. Enligt hovrättens mening skulle dock det syftet kunna uppnås redan inom ramen för nuvarande påföljdssystem, genom införandet av ett generellt krav på att det i domen anges ett alternativstraff. Argumentet talar därmed endast med mycket begränsad tyngd för ett fullständigt systemskifte.

Det anges i utredningen att det är tänkbart att villkorligt fängelse i större utsträckning än nuvarande icke frihetsberövande påföljder skulle få en brottsavhållande effekt. Den sakliga underbyggnaden för det argumentet framstår enligt hovrätten som svag.

Av såväl utredningsdirektiven som betänkandet framgår att betydande vikt läggs vid hur utformningen av reglerna för påföljdsvalet ska uppfattas. Det anges att tilltron till påföljdssystemet är beroende av att de icke frihetsberövande påföljderna på ett tydligt sätt kommunicerar klander och att det finns tydliga konsekvenser för den som återfaller i brott. Mot den bakgrunden finns det enligt hovrätten skäl att framhålla att det föreslagna systemet inte innebär att den som efter att ha dömts till villkorligt fängelse återfaller i brott i allmänhet kommer behöva avtjäna det villkorliga straffet i anstalt. Den tydlighet i systemet som man önskar kommunicera återspeglas därmed endast i ganska begränsad utsträckning i hur systemet för reaktion på återfall rent faktiskt utformats. Det finns därmed en påtaglig risk för att önskan till tydligt kommunicerade konsekvenser inte kommer att infrias i den faktiska tillämpningen av regelverket.

Utredningen har lyft fram att införandet av ett system med villkorligt fängelse skulle innebära en större harmonisering med de påföljdssystem som finns i övriga nordiska länder och i flertalet EU-länder. Hovrätten delar visserligen utredningens bedömning att ett sådant system skulle innebära en större formell rättslikhet. Även det nuvarande systemet har dock stora likheter med systemen i de övriga nordiska länderna och det nordiska samarbetet får anses fungera mycket väl redan med den utformning som systemet har idag. Det framstår därmed som långt ifrån självklart att göra genomgripande förändringar av nuvarande system för att uppnå ökad harmonisering.

Vid avvägningen av om nuvarande system för icke frihetsberövande påföljder bör ersättas med villkorligt fängelse måste enligt hovrätten även beaktas de svårigheter som själva övergången från ett system till ett annat innebär. Som utvecklas nedan tycks utredningen väsentligt ha underskattat komplexiteten av de frågeställningar som en tillämpning av det nya regelverket i förhållande till bestämmelsen i 2 kap. 10 § regeringsformen ger upphov till (se vidare i yttrandet avseende avsnitt 15.1). Enligt hovrättens bedömning kommer under

mycket lång tid de två regelverken behöva tillämpas parallellt, i fråga om brott som begåtts före ikraftträdandet. Det innebär att domstolar och myndigheter behöver förhålla sig till båda systemen, med den extra arbetsbörda och de ytterligare kostnader som det innebär. Till exempel kommer de som påbörjar domarutbildningen under lång tid behöva utbildas i tillämpning av båda systemen.

Sammantaget är det hovrättens bedömning att det vid en avvägning framstår som mycket tveksamt om de skäl som anförts för att införa ett system med villkorligt fängelse verkligen motiverar de genomgripande förändringar av dagens system som förslaget innebär. Mot denna bakgrund avstyrker hovrätten därför att utredningens förslag om införandet av ett påföljdssystem med villkorligt fängelse läggs till grund för lagstiftning.

För det fall förslaget om ett påföljdssystem med villkorligt fängelse ska införas har hovrätten följande synpunkter på systemets närmare utformning. Som anförts i det inledande avsnittet har hovrätten getts mycket begränsad tid för att gå igenom utredningens förslag till genomgripande förändringar av stora delar av påföljdssystemet. Hovrätten har således inte haft möjlighet att granska förslagen och författningstexten på detaljnivå.

6.4.1 Systemets grundläggande struktur och innebörd

Hovrätten ifrågasätter förslaget att dagsböter ska utgöra en tilläggsanktion till villkorligt fängelse i stället för ett självständigt straff. Den föreslagna ordningen synes föra med sig konsekvenser som komplicerar systemet i fråga om bl.a. förvandlingsstraff. Den föreslagna möjligheten för rätten att på talan av åklagaren undanröja de böter som inte betalats och bestämma ny tilläggsanktion kommer, såvitt hovrätten kan bedöma, med hänsyn till dess begränsningar (bl.a. att åtgärd måste vidtas inom prövotiden) i allt väsentligt sakna praktisk betydelse. Det framgår inte av betänkandet vilken tänkt nytta som skulle uppväga de angivna komplikationerna.

6.4.4 Kontraktsvård bör utgå ur påföljdssystemet

Hovrätten avstyrker förslaget att kontraktsvård utgår ur påföljdssystemet. Som utredning själv har lyft fram har Trygghetsberedningen (SOU 2024:54) i sitt slutbetänkande konstaterat att kontraktsvårdsdömda har en väsentligt lägre andel återfall i brott jämfört med skyddstillsynsdömda i övrigt och att kontraktsvård därmed är gynnsamt ur ett återfallsperspektiv. Utredningen har därtill även konstaterat att kontraktsvård skulle kunna minska tröskeleffekter vid övergången från villkorligt till ovillkorligt fängelse. Det framgår tydligt av utredningens egna resonemang att vårdvistelse under avtjänandet av ett fängelsestraff i många fall inte utgör ett fullgott alternativ till missbruksbehandling inom ramen för en frivårdspåföljd. Hovrätten vill här särskilt peka på att personer som idag kan komma i fråga för kontraktsvård ofta är starkt motiverade för behandling inför och direkt efter rättegången men att denna motivation riskerar att hinna avta innan en vårdvistelse inom ramen för ett fängelsestraff kan bli aktuell. Vidare förefaller det i betydligt mindre omfattning kunna bli aktuellt med en vårdvistelse för de som döms till kortare fängelsestraff. Dessa personer har i det nuvarande systemet kunnat få kontraktsvård även vid ett kortare alternativstraff.

De skäl som utredningen anfört för varför kontraktsvård ska utgå ur påföljds-systemet är sammantaget inte övertygande. Även i ett system med villkorligt fängelse bör, enligt hovrättens mening, övervakning med särskilt behandlingsplan utgöra en tilläggssanktion som rätten kan bestämma.

6.4.5 Prövotiden för villkorligt fängelse

Till undvikande av oklarhet bör det klargöras hur prövotiden ska beräknas. Hovrätten förordar att slutdagen för prövotiden bestäms enligt vad som är reglerat i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

6.6.1 Den grundläggande förutsättningen

Hovrätten avstyrker den föreslagna utformningen av bestämmelsen om i vilka fall villkorligt fängelse kan dömas ut. Det ligger på domstolarna att med tillämpning av ett visst regelsystem bestämma påföljd. Huruvida en påföljd i allmän mening kan anses "tillräckligt ingripande" i förhållande till strafflängd och återfall m.m. utgör dock en rättspolitisk fråga som det inte ankommer på en domstol att pröva. Rekvisitet "tillräckligt ingripande" ger på ett olämpligt sätt intryck av att det skulle vara upp till domarens personliga värdering att avgöra om ett fängelsestraff i visst fall ska vara villkorligt eller inte. Bestämmelsen bör i stället utformas så att det däri klargörs i vilka fall det finns utrymme för villkorligt fängelse.

6.6.2 Närmare om betydelsen av brottslighetens art

Hovrätten har ingen invändning mot utredningens bedömning. Det bör dock framhållas att de detaljerade överväganden kring olika utfall som redovisas i betänkandet inte alls motsvaras av någon lagtext. Det framstår som i viss mån som tveksamt vilket genomslag uttalandena kan förväntas få i rättstillämpningen. Det finns också anledning att påtala att den bedömning som utredningen ger uttryck för gällande hanteringen av artbrottslighet innebär att brottslighetens art enbart motiverar ett ovillkorligt fängelsestraff om straffets längd överstiger sex månaders fängelse. Detta får till konsekvens att klandret och repressionsgraden i vissa fall påtagligt minskar. Exempelvis kommer ett grovt rattfylleri som ofta motiverar ett kort fängelsestraff i fortsättningen att ge ett villkorligt fängelsestraff med tilläggssanktion. Det skulle kunna hävdas att det utgör ett kommunikativt problem att det som anges som motiv för förändringarna i vissa fall inte motsvarar det faktiska utfallet.

6.8.1 Valet mellan böter, samhällstjänst och övervakning

Hovrätten invänder mot utredningens resonemang om att den enskilde målsägandens uppfattande intresse ska vägas in vid valet av tilläggssanktion. Påföljdsbestämningen utgör en objektiv och regelstyrd verksamhet. Huruvida ett enskilt brottsoffer önskar att den tilltalade ska straffas hårt eller lindrigt kan i ett sådant system principiellt inte tillmätas någon betydelse. Målsägandens uttalande eller antagna vilja utgör alltså inte något relevant skäl i valet mellan tilläggssanktioner av samma svårighetsgrad.

6.9.9 En samhällstjänstsanktion bör kunna ändras, upphävas eller ersättas med övervakning

Enligt hovrätten framstår gränsdragningen som oklar mellan när Kriminalvården kan ersätta en samhällstjänst med övervakning och när Kriminalvården ska begära att åklagare för talan vid domstol om upphävande av beslutet att fängelsestraffet ska vara villkorligt (jfr avsnitt 6.9.9 och 6.10.3). Den aktuella gränsdragningen får stor betydelse för den enskilde eftersom rätten vid talan om upphävande inte har möjlighet att besluta om några mindre ingripande åtgärder än upphävande, exempelvis att ersätta en samhällstjänst med övervakning. Det finns ett behov av att i det fortsatta lagstiftningsarbetet klargöra avgränsningen.

6.9.12 Helghemarrest

Hovrätten har ingen erinran mot förslaget om helghemarrest vid övervakning som tilläggssanktion. Den kraftiga tröskeffekt som med utredningens förslag uppkommer vid en strafflängd om sex månader är dock inte motiverad. Hovrätten avstyrker därmed förslaget att förbudet ska gälla under lika många veckor som det antal månader som fängelsestraffet uppgår till. Hovrätten förordar, för att undvika tröskeffekten, att antalet veckors helghemarrest vid en strafflängd om sex månader bestäms till ett lägre antal och att det sedan sker en något kraftigare upptrappning för varje tillkommande månad.

6.10.6 Tillgodoräknande med anledning av delvis fullgörande av tilläggssanktion

Hovrätten avstyrker förslaget att fullgjord samhällstjänst endast ska tillgodoräknas i hela månader. Med utredningens förslag kommer den som döms till villkorligt fängelse med samhällstjänst och som, efter att han utfört till exempel 15 timmar, inte längre har förmåga att arbeta, drabbas av ett mer ingripande straff än den som från början döms till ovillkorligt fängelse. En sådan ordning framstår inte som motiverad. Avräkning bör i stället, på motsvarande sätt som vid frihetsberövande, göras med dagar.

6.11 Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom

Även om utredningen har gjort vällovliga ansträngningar för att belysa flera olika situationer som kan uppkomma vid påföljdsbestämningen för ny och nyupptäckt brottslighet framstår det föreslagna systemet, såvitt hovrätten kan bedöma, som vida mer komplicerat än den nuvarande tillämpningen av 34 kap. i brottsbalken. De nya reglerna kommer att kräva stora utbildningsinsatser och under lång tid riskera en stor osäkerhet i rättstillämpningen.

7.7 Straffskalornas ramar

Hovrätten konstaterar att förslaget om att fängelseminimum ska höjas från 14 dagar till en månad för närvarande bereds i Regeringskansliet inom ramen för lagrådsremissen *Skärpta regler för villkorlig frigivning* och att lagförslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2026. Hovrätten avstår därför från att lämna några synpunkter på detta förslag.

Hovrätten har ingen erinran mot förslaget att gränsen i brottsbalken om att fängelse på viss tid inte får överstiga tio år, när fängelse på livstid inte är föreskrivet för brottet, ska tas bort.

8 Översynen av straffskalorna

Utredningens översyn av straffskalorna framstår som väl genomarbetad och genomtänkt. Behovet av en sådan översyn framstår även som grundligt analyserad och de föreslagna förändringarna av straffskalorna till stor del som väl övervägda. Hovrätten har därför, med undantag för nedan synpunkter, ingen erinran mot de förändringar av straffskalorna som föreslås.

Som utredningen konstaterar bör straffskalornas utformning bygga på tanken att skalorna ska ha en tillräcklig spännvidd för att omfatta de gärningar som kan förutses bli aktuella (s. 1033). Hovrätten konstaterar att de föreslagna förändringarna i vissa fall resulterar i mycket vida straffskalor (se t.ex. brotten mot frihet och frid), vilket kan ifrågasättas utifrån principerna om proportionalitet och ekvivalens. Vidare innebär några av de föreslagna förändringarna att den s.k. överlappande delen av straffskalan vid gradindelade brott utökas, trots att utredningen haft som utgångspunkt att skalorna inte ska överlappa varandra mer än nödvändigt (se t.ex. de föreslagna straffskalorna i 7 kap. brottsbalken). Även om hovrätten i grunden ställer sig positiv till utredningens översyn av straffskalorna framstår den alltså inte i alla delar som helt konsekvent.

Slutligen konstaterar hovrätten att den föreslagna straffskärpningen för grov stöld innebär att brottet inbrottsstöld blir i det närmaste överflödigt. Det bör därför inom ramen för den fortsatta beredningen övervägas om denna brottsbeteckning kan utmönstras och i stället inordnas under brottet grov stöld.

9 Hela straffskalan ska komma till användning

Utredningen har föreslagit en ny bestämmelse för bedömningen av straffvärdet med innebörden att de omständigheter vid brottet vilka går utöver förutsättningarna för att den aktuella straffskalan ska vara tillämplig ska ges ett tydligt genomslag vid straffvärdebedömningen. Enligt hovrätten är detta emellertid något som redan sker idag, inte minst i fråga om gradindelade brott och särskilt beträffande sådana gärningar som gränsar till att hänföras till en allvarligare svårhetsgrad. Behovet av den föreslagna bestämmelsen kan därför ifrågasättas på allmänna grunder. Vidare anser hovrätten att uttrycket ”tydligt genomslag” är alltför vagt och kan tolkas på olika sätt vid t.ex. bötesbrottslighet och brott med mycket höga straffminimum, vilket riskerar att ge upphov till betydande tillämpningsproblem. Enligt hovrättens uppfattning finns det således en klar risk för en oenhetlig rättstillämpning under en lång tid framöver om förslaget genomförs.

Det bör också framhållas att när minimistraffet för ett grovt brott höjs leder detta – för att undvika oönskade tröskeeffekter – typiskt sett till att även brott av normalgraden kommer att bedömas strängare. Mot bakgrund av de straffskärpningar som föreslås, sett tillsammans med förslaget om straffmätning vid flerfaldig brottslighet, anser hovrätten att förslagens sammantagna effekter inte har analyserats tillräckligt och att de inte heller går att överblicka fullt ut (se även Gustaf Almkvists, Bengt Ivarssons och Göran Nilssons särskilda yttrande). Hovrätten avstyrker därför förslaget.

Författningsförslagets utformning

I författningsförslaget till 28 kap. brottsbalken används begreppet *straffmätning* på ett tvetydigt sätt. Begreppet används både i den vidare betydelsen att bestämma påföljd (se rubriken och underrubriken till 5 §) och i den mer specifika betydelsen att bestämma *straffmättningsvärdet* (jfr uppdelningen mellan 5–10 §§ och 11–14 §§ som anges i 1 §). För att minska en sådan begrepps-förvirring föreslår hovrätten att rubriken som föregår 5 § ska ha lydelsen ”Straffvärde och straffmätning” och att den följande underrubriken ska vara ”Utgångspunkter vid bestämmande av straff”. På detta sätt förtydligas även att intresset av en enhetlig rättstillämpning ska beaktas såväl vid straffvärdebedömningen som vid bestämmandet av straffmättningsvärdet och påföljdsvalet.

Det framstår inte som ändamålsenligt att den föreslagna bestämmelsen i 22 § om påföljdseftergift har placerats sist i kapitlet. Bestämmelsen bör i stället, i likhet med nuvarande 29 kap. 6 §, lämpligen placeras efter 12 och 13 §§.

10 Skärpta straff för flerbaldig brottslighet

En ny gemensam straffskala (26 kap. 1 § brottsbalken)

Utredningen har föreslagit en ny gemensam straffskala, m.m. (26 kap. 1 § brottsbalken). Förslaget föranleder inga synpunkter från hovrättens sida.

En förhöjd straffskala vid flerbaldig brottslighet (26 kap. 2 § brottsbalken)

Utredningen har föreslagit en ny förhöjd straffskala vid flerbaldig brottslighet (26 kap. 2 § brottsbalken). Enligt föreslagen bestämmelse i fjärde stycket ska det vara möjligt att döma till fängelse på livstid om flera av brotten har ett maximistraff som uppgår till fängelse i tolv år. Enligt hovrättens mening är den föreslagna bestämmelsen för vagt formulerad. Det bör tydligare framgå att den ska tillämpas endast i undantagsfall. Det hade även varit önskvärt med en närmare precisering eller i vart fall exemplifiering av vilka omständigheter som ska föreligga för att ett livstidsstraff i dessa situationer ska kunna komma i fråga. Det bör även framhållas att bestämmelsens innehåll tangerar vad som benämns som säkerhetsstraff som en särskild påföljd enligt förslaget i SOU (2024:48) ”Ett ändamålsenligt samhällsskydd” där förutsättningarna för sådan föreslagen påföljd är mer tydligt angivna.

Som hovrätten har uppfattat det är en förutsättning för att bestämmelsen ska kunna tillämpas att gärningspersonen åtalas för de aktuella brotten inom ramen för samma rättegång. Detta innebär i princip att det måste finnas vissa tidsmässiga och geografiska samband mellan brotten. En person kan till exempel dömas för sammanlagt tre grova våldtäkter mot barn i olika processer till flera tidsbestämda straff även om ett livstidsstraff hade varit motiverat om alla brotten hade behandlats vid en och samma rättegång. Enligt hovrätten medför detta att det finns en beaktansvärd risk för att lika fall inte kommer att behandlas lika. Det kan på goda grunder ifrågasättas om detta är en önskvärd effekt av den föreslagna bestämmelsen. Mot bakgrund av den föreslagna bestämmelsen i 28 kap. 4 § tredje stycket, motsvarande nuvarande lydelse av 30 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken, är även hovrätten förhindrad att tillämpa bestämmelsen i ett sådant fall, dvs. om åtal för de olika brotten avgjorts genom flera domar i tingsrätten.

Det ska också framhållas att en förutsättning för att den förhöjda straffskalan ska tillämpas är att det är fråga om *flera brott*. Det innebär att frågan om *brottssenh* kommer att få större betydelse vid påföljdsbestämningen än tidigare. Begreppet brottssenh är inte tydligt definierat i svensk rätt. Det är därför hovrättens uppfattning att begreppet "brottssenh" av legalitetsskäl bör definieras eller på annat sätt förtydligas om det ska vara avgörande för tillämpningen av en förhöjd straffskala. Detsamma gäller för frågan hur en asperation ska ske fortsättningsvis, se nedan.

Straffmätning vid flerfaldig brottslighet (28 kap. 10 § brottsbalken)

Utredningen har föreslagit en ny regel för straffvärdering vid flerfaldig brottslighet. I kommittédirektiven anges att utredningen i sådana fall ska föreslå en modell som innebär att de tre allvarligaste brotten räknas fullt ut och att det först därefter blir aktuellt med straffreduktion. Hovrätten instämmer i utredningens slutsats, på de skäl som utredningen anfört, att en sådan trekumulationsregel inte är lämplig och att en sådan inte bör införas.

Hovrätten instämmer även i utredningens uppfattning att det är nödvändigt att införa en särskild regel om straffvärderingen vid flerfaldig brottslighet ska förändras, detta för att säkerställa att rättstillämpningen blir enhetlig. Den nuvarande modellen för asperation har sedan lång tid tillbaka lett till en enhetlig praxis. Om denna modell ska förändras är det därför viktigt med klara och tydliga riktlinjer för hur straffvärderingen fortsättningsvis ska gå till i dessa situationer. Enligt hovrätten är den föreslagna bestämmelsen i 28 kap. 10 § första meningen brottsbalken alltför allmänt hållen och lämnar ett stort utrymme för godtycke. Det är vidare hovrättens uppfattning att utredningen inte heller i övrigt ger någon närmare vägledning för hur bestämmelsen ska tillämpas.

Utredningen har betonat vikten av att straffvärdet ska svara mot brottslighetens sammantagna innebörd och verkningar och att fler brott än i dag ska påverka straffvärdet i höjande riktning. De andelstabeller som används som hjälpmedel i dag har kritiserats av utredningen för att de leder till att straffvärdebedömningen vid flerfaldig brottslighet tenderar att bli alltför schablonartad. Det har även framförts kritik mot att den nuvarande ordningen medför att tillkommande brott ofta inte beaktas ur straffvärdesynpunkt över huvud taget i de fall en person är åtalad för många brott.

I detta sammanhang vill hovrätten betona att det redan i dag tas hänsyn till den samlade brottslighetens straffvärde och att det, även om andelstabeller används som hjälpmedel, i slutändan alltid handlar om att straffvärdet ska stå i proportion till den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. I detta sammanhang ska det även särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.

Utredningen har föreslagit en rad skärpande bestämmelser såsom förhöjda straffskalor för en rad brott, skärpta straff för brott som har samband med kriminella nätverk och därutöver begränsningar vad gäller frågan om asperation vid flerfaldig brottslighet. Till skillnad från utredningen är det därför hovrättens uppfattning att det på goda grunder kan antas att de övriga skärpningar som utredningen föreslår är tillräckliga för att få till stånd ett ökat genomsnitt för tillkommande brott. Hovrätten vill även lyfta fram att de generellt höjda straffskalorna tillsammans med en lägre reduktion vid asperation

kommer att leda till att man förhållandevis snabbt uppnår de gränser som föreslagits gälla vid gemensamt straff (26 kap. 2 och 2a §§ brottsbalken). Detta torde gå stick i stäv med utredningens syfte att fler brott ska påverka straffvärdet vid flerfaldig brottslighet.

Sammanfattningsvis är det därför hovrättens uppfattning att den nuvarande modellen för asperation bör vara kvar för att eventuellt anpassas till de nya reglerna för att uppnå önskat resultat.

I bestämmelsens andra mening föreslås att brott som inneburit ett angrepp mot någons liv, hälsa eller trygghet till person som utgångspunkt ska ges fullt genomslag. Hovrätten vill lyfta fram att samma skäl som utredningen framhållit som argument mot en trekumulationsregel även gör sig gällande beträffande den nu föreslagna modellen. Det kan vidare konstateras att den föreslagna modellen till och med är mer långtgående, eftersom det inte finns någon begränsning beträffande det antal brott som ska beaktas fullt ut. Hovrätten vill även uppmärksamma att en sådan ordning som den föreslagna kan medföra att ett åtal för ett s.k. paraplybrott, exempelvis grov kvinnofridskränkning, i vissa fall kan leda till ett kortare straff jämfört med ett åtal som delats upp på flera enskilda brott. Hovrätten föreslår därför att *"ges fullt genomslag"* ändras till *"ges större genomslag"*. Hovrätten föreslår vidare, av språkliga skäl, att *"som utgångspunkt"* ändras till *"om inte omständigheterna talar emot"*.

Avslutningsvis ska det framhållas att det som anförts ovan beträffande den problematik som finns på grund av att begreppet "brottsenheter" inte är tydligt definierat i svensk rätt i än högre grad gör sig gällande även vid straffvärdering vid flerfaldig brottslighet framför allt om någon form av kumulationsregel införs.

11 Skärpta straff för brott som har samband med kriminella nätverk

Inledning

Enligt direktiven skulle utredningen överväga och, oavsett ställningstagande i sak, föreslå en straffskärpningsbestämmelse som tar sikte på *alla brott* som har samband med kriminella nätverk och deras organiserade kriminella verksamheter. Det angavs vidare i direktiven att det vid tillämpningen av en sådan bestämmelse ska straffet motsvara det dubbla straff som annars skulle ha dömts ut, om inte tungt vägande skäl talade för en mindre ökning. Som bakgrund anfördes att organiserad brottslighet och brott i kriminella nätverk utgör ett mycket stort samhällsproblem samt att sådan brottslighet är särskilt allvarlig samt att detta måste komma till uttryck i de straff som döms ut.

Hovrätten ansluter sig till att brott som sker inom ramen för organiserad kriminell verksamhet är ett stort samhällsproblem och att sådan brottslighet ska anses särskilt straffvärd.

Straffskärpningsbestämmelse för brott som har samband med kriminella nätverk (28 kap. 8 § brottsbalken)

Enligt nuvarande 29 kap. 2 § 6 brottsbalken ska det, vid bedömningen av straffvärdet, beaktas som en försvårande omständighet om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om

brottet föregåtts av särskild planering. Det ska vidare, enligt nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken, som synnerligen försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, beaktas om brottet inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person och 1) innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne och begåtts på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats, eller 2) haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne används.

Enligt utredningen är det tydligt att den brottslighet som begås med koppling till kriminella nätverk ofta kan sägas vara särskilt allvarlig jämfört med brott utan en sådan koppling, varför det framstår som motiverat med en straffskärpningsbestämmelse som inte är inriktad endast på våldsamma uppgörelser för att de straff som döms ut ska återspegla allvaret i brottsligheten. All brottslighet med sådan koppling omfattas enligt utredningen inte av de nuvarande bestämmelserna i 29 kap. 2 § 6 och 29 kap. 2 a § brottsbalken. Mot den bakgrunden har utredningen föreslagit en ny straffskärpningsbestämmelse som skulle ersätta 29 kap. 2 a § och 29 kap. 2 § 6 brottsbalken.

Hovrätten instämmer i utredningens bedömning att bestämmelsen inte ska utformas så att en tillämpning av den föreslagna 28 kap. 8 § brottsbalken per automatik ska innebära en dubbling av straffvärdet.

Centralt i den föreslagna bestämmelsens första stycke är att brottet ska ha *"ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet"*. Formuleringen valdes bl. a. för att det inte ansågs lämpligt att definiera vad som är ett kriminellt nätverk och för att fokus bör ligga på de brottsliga gärningarna som sådana snarare än gärningspersonens tillhörighet till ett visst nätverk. Även om hovrätten instämmer i utredningens bedömning att fokus bör ligga på den brottsliga gärningen, är det hovrättens uppfattning att den föreslagna regleringen kommer att få ett bredare tillämpningsområde än avsett. Som exempel kan nämnas att en ideell förening inom vilken det förekommer olika typer av skattebrottslighet skulle kunna omfattas av bestämmelsen. Det ska även framhållas att rekvisitet *"verksamhet"* är vitt och svårdefinierat och sannolikt kommer att leda till problem vid tillämpningen.

Den föreslagna bestämmelsen innehåller flera led. Precis som utredningen konstaterat är beviskravet och bevisbördans placering desamma som generellt gäller i brottmål, vilket innebär att det åligger åklagaren att presentera tillräckligt med bevisning i samtliga led, såväl objektivt som subjektivt, för att bestämmelsen ska kunna tillämpas. Det kommer med andra ord att krävas mer av åklagaren i detta hänseende vilket på goda grunder kan antas leda till att straffskärpningsbestämmelsen kommer att kunna tillämpas i färre fall än i dag. Beträffande den påstådda gruppens brottslighet anges i författningskommentaren att den ska anses vara allvarlig om den har ett samlat straffvärde om minst två år. Något krav på tidigare domar har inte uppställts och åklagaren behöver inte heller ange exakt vilket eller vilka brott som avses. Enligt utredningen ska det vara tillfyllest att domstolen ska kunna göra en uppskattning av den påstådda brottslighetens allvar och straffvärde. Hovrätten vill i denna del framhålla att det måste krävas att åklagarens påståenden är så pass konkreta att försvaret har en möjlighet att föra fram motbevisning. Hovrätten vill även erinra om den grundläggande principen om att alla är oskyldiga till dess motsatsen bevisas. Det torde därför krävas tidigare domar beträffande gruppens påstådda brottslighet för att bestämmelsen ska kunna

tillämpas. I annat fall finns det anledning att befara att processen kommer att tyngas av bevisning för att styrka respektive motbevisa att förutsättningar för att tillämpa bestämmelsen är för handen. Därigenom kan fokus komma att flyttas från den brottslighet som domstolen egentligen har att pröva.

I den föreslagna bestämmelsens första stycket, sista meningen, framgår det att straffvärdet ska höjas med ”upp till det dubbla”. Formuleringen är enligt hovrätten för vag och bör därför förtydligas.

Enligt författningskommentaren omfattas inte trapphus eller portar av den föreslagna bestämmelsens andra stycke, såvida inte människor har samlats där vid det aktuella tillfället. I stället får det göras en bedömning av om gärningen omfattas av bestämmelsen första stycke. Hovrätten vill i detta avseende lyfta fram att det inte sällan förekommer skjutningar och sprängningar i just trapphus eller portar och att det inte framstår som självklart att dessa gärningar kommer att omfattas av första stycket.

Hovrätten anser även, till skillnad från utredningen, att den nuvarande bestämmelsen i 29 kap. 2 a § brottsbalken inte har mött några tillämpningsproblem. Enligt hovrätten bör det därför övervägas om inte den nuvarande bestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken ändras för att uppnå det syfte som framgår av direktiven samtidigt som den nuvarande 29 kap. 2 a § brottsbalken lämnas oförändrad.

En förhöjd straffskala för brott som har samband med kriminella nätverk (26 kap. 2 a brottsbalken)

Enligt nuvarande 26 kap. 1 § brottsbalken får ett tidsbestämt fängelsestraff som huvudregel högst uppgå till 18 år. Undantag kan dock göras om 29 kap. 3 a § brottsbalken tillämpas, se 26 kap. 3 a § brottsbalken. Enligt bestämmelsen får straffet överstiga det högsta straff som kan följa på brottet eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som med tillämpning av 26 kap. 2 § brottsbalken kan följa på brotten. Straffet får dock inte överstiga 18 år och det får inte heller överstiga det högsta straffet som kan följa på brottet med ett visst antal år som beror på det högsta straffet som gäller enligt straffskalan för brottet.

Utredningen har föreslagit att en förhöjd straffskala ska tillämpas när ett tidsbestämt straff döms ut med tillämpning av den föreslagna bestämmelsen i 26 kap. 2 a § brottsbalken samt att den förhöjda straffskalan ändras jämfört med den som gäller i dag enligt 26 kap. 3 a § brottsbalken. Detta eftersom synnerligen försvårande omständigheter annars inte kommer kunna ges tillräckligt genomslag när det gäller gärningar som redan ligger i den övre delen av straffskalan, vilket kan antas vara i fler fall än i dag mot bakgrund av förslaget att straffskalornas spännvidd ska utnyttjas i större utsträckning än i dag.

Även om den föreslagna förhöjda straffskalan syftar till att synnerligen försvårande omständigheter ska få ett tillräckligt genomslag och inte begränsas av en för snäv straffskala är det hovrättens uppfattning att det ändå finns en risk att en samtidig tillämpning av 26 kap. 2 a och 3 §§ medför att straffvärdet förhållandevis snabbt överstiger det högsta straff som enligt paragraferna får dömas ut.

I utredningen anges ett flertal brott som kännetecknar kriminella uppgörelser, bl.a. olaga hot och övergrepp i rättssak (se s. 1521). Maximistraffet för olaga hot är två år och straffskalan för grovt olaga hot är fängelse i lägst ett och högst

fyra år. Det innebär att någon som döms för olaga hot av normalgraden, men med tillämpning av 26 kap. 2 a § brottsbalken, kan få ett lika långt eller till och med längre straff än en person som döms för grovt olaga hot utan tillämpning av 26 kap. 2 a § brottsbalken. Samma problematik gör sig gällande beträffande övergrepp i rättssak och grovt övergrepp i rättssak. Hovrätten ifrågasätter lämpligheten i en sådan ordning.

Bengt Ivarsson har i sitt särskilda yttrande konstaterat att de föreslagna bestämmelserna kraftigt nedgraderar relationsvåld i relation till gängrelaterad brottslighet. För att exemplifiera detta har han beskrivit att en gängmedlem som misshandlar en annan vältränad och stark gängmedlem döms dubbelt så hårt som om misshandeln i stället drabbat gärningsmannens svagare hustru. Hovrätten delar Bengt Ivarssons uppfattning att det starkt kan ifrågasättas om samhället ska se på mäns våld mot kvinnor på detta sätt.

12 Billighetsskäl, andra strafflindringsgrunder och påföljdseftergift

Utredningen har föreslagit att vissa av de s.k. billighetsskälen i nuvarande 29 kap. 5 § brottsbalken ska tas bort, att ett billighetsskäl (hög ålder och dålig hälsa) i stället för att inverka på straffmätningens värde ska beaktas vid valet av om ett fängelsestraff ska vara villkorligt eller ovillkorligt medan övriga billighetsskäl behålls men flyttas till 28 kap. 12 § brottsbalken. Utredningen har därigenom föreslagit en uppdelning mellan omständigheter som i första hand ska inverka på straffmätningens värde och omständigheter som i första hand ska inverka på valet av om ett fängelsestraff ska vara villkorligt eller inte.

Av författningskommentaren framgår att det kan finnas skäl att låta omständigheter som i första hand ska inverka på frågan om fängelsestraffet ska vara villkorligt inverka på straffmätningen i stället, exempelvis när det är fråga om långa fängelsestraff. Hovrätten ställer sig bakom en sådan ordning. Det är dock önskvärt att detta kommer till uttryck i lagtexten, jfr. nuvarande 30 kap. 4 § första stycket brottsbalken.

I 28 kap. 12 § 4 brottsbalken föreslås att rätten, utöver brottets straffvärde, vid straffmätningen i skälig omfattning ska beakta om någon *annan omständighet* av samma tyngd påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar delvis nuvarande bestämmelse i 29 kap. 5 § första stycket 8 brottsbalken. Det bör klargöras hur den föreslagna bestämmelsen förhåller sig till tidigare praxis och om någon ändring är avsedd.

Billighetsskålet som avser sen lagföring (nuvarande 29 kap. 5 § 3 brottsbalken) ska enligt utredningen tas bort. Samtidigt anges att det finns en möjlighet att beakta sen lagföring vid valet av om ett fängelsestraff ska vara villkorligt eller ovillkorligt, om gärningspersonens agerande i tiden efter brottet och frågan om den sena lagföringen riskerar att omkullkasta en för den tilltalade ordnad tillvaro (jfr. den föreslagna bestämmelsen i 28 kap. 16 § 2 brottsbalken). Samtidigt anges det att det i undantagsfall kan finnas skäl att beakta en sen lagföring som riskerar att omkullkasta en för den tilltalade ordnad tillvaro vid straffmätningen med tillämpning av 28 kap. 12 § 4 brottsbalken.

Enligt hovrätten bör det, med hänsyn till utredningens förslag att förmildrande omständigheter som utgångspunkt ska inverka på *antingen* straffmätningens värde eller på valet av om ett fängelsestraff ska vara villkorligt eller inte, förtydligas i vilka situationer som ett sådant synsätt kan frångås.

Det kan även ifrågasättas rimligheten i att utmönstra sen lagföring som ett billighetsskäl på sätt som föreslagits. Har lagföringen kraftigt försenats av skäl som inte har med den tilltalade att göra är det enligt hovrätten fullt rimligt att denne kompenseras antingen vid påföljdsvalet eller vid straffmätningen alldeles oavsett om det skett en påtaglig förbättring av dennes personliga situation eller inte.

I 28 kap. 16 § första stycket brottsbalken anges att rätten får besluta att ett fängelsestraff på viss tid ska vara villkorligt även om förutsättningarna enligt 15 § inte är uppfyllda om det finns *synnerliga skäl*, bl.a. om den tilltalade på grund av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av att avtjäna straffet i kriminalvårdsanstalt (jfr. nuvarande 29 kap. 5 § första stycket 2 brottsbalken). Det kan enligt hovrätten vid en genomläsning framstå som att det dels krävs synnerliga skäl, dels att den tilltalade skulle drabbas oskäligt hårt av ett fängelsestraff på grund av hög ålder eller dålig hälsa för att detta ska kunna beaktas som ett skäl för villkorligt fängelse. Det bör klargöras om bestämmelsen ska tolkas på det sättet, eller om den ska tolkas på så sätt att det föreligger synnerliga skäl om den tilltalade skulle drabbas oskäligt hårt av ett fängelsestraff på grund av hög ålder eller dålig hälsa. För det fall det är den förstnämnda tolkningen som är avsedd vill hovrätten påpeka följande. Redan i dag tillämpas 29 kap. 5 § första stycket 2 brottsbalken med stor restriktivitet. Om det dessutom ska krävas "synnerliga skäl" är det hovrättens uppfattning att bestämmelsen i princip aldrig kommer att tillämpas. Det bör därför övervägas att byta ut "synnerliga skäl" till "särskilda skäl", vilket är det rekvisit som används i dag i 30 kap. 7 och 9 §§ brottsbalken.

13 En presumtion för häktning i fler fall

Hovrätten ställer sig bakom utredningens bedömning, och på de skäl som utredningen anfört, att presumtionen för häktning inte bör sänkas till brott för vilka det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Hovrätten har ingen erinran mot de alternativa förslag som utredningen föreslår i denna del.

14 Följdändringar i den straffprocessuella lagstiftningen m.m.

Utredningens förslag innebär att det svenska påföljdssystemet reformeras i grunden vilket medför att flera straffprocessuella regler kommer att behöva ändras. Det är tydligt att utredningen inte haft den tid som krävs för att klarlägga i vilken utsträckning annan lagstiftning påverkas av dessa stora förändringar och vilka effekter det kan få på olika myndigheter till vilka olika arbetsuppgifter flyttas. Arbetet har ytterligare försvårats av parallella utredningar som delvis överlappat utredningens uppdrag.

Hovrätten instämmer därför i utredningens uppfattning att effekterna av utredningens förslag i förhållande till de straffprocessuella reglerna behöver analyseras djupare innan det nya påföljdssystemet införs. Hovrätten vill även poängtera att det är av yttersta vikt att detta görs för att undvika bl.a. tillämpningsproblem och oönskade effekter. Hovrätten vill även framhålla vikten av att det fortsatta utredningsarbetet samordnas med parallella utredningar för att främja tydlighet och effektivitet i lagstiftningsprocessen.

15.2 Övergångsbestämmelser

Hovrätten instämmer inte i utredningens bedömningar såvitt avser behovet av övergångsreglering till ett system med villkorligt fängelse.

Som utredningen framhållit innebär 2 kap. 10 § regeringsformen ett förbud mot retroaktiv skärpande strafflagstiftning. Det är uppenbart att en tillämpning av det föreslagna påföljdssystemet i många fall kommer leda till en strängare påföljd för den enskilde än vad som följer av nuvarande system. Utredningen framhåller själv att villkorligt fängelse i sig kommer att vara en strängare påföljd än dagens villkorliga dom (s. 702). Det är vidare uppenbart att ovillkorligt fängelse i de allra flesta fall är strängare än skyddstillsyn med kontraktsvård. Domstolarna kommer därmed under mycket lång tid, när påföljd ska bestämmas för brott som begåtts före ikraftträdandet, att behöva göra påföljdsbestämning enligt såväl det gamla som det nya systemet och där efter jämföra utfallet med varandra. Endast när utfallet av den jämförelsen innebär att en påföljd enligt det nya systemet inte blir strängare än enligt det tidigare, kan det nya systemet tillämpas. Den övergångsbestämmelse som utredningen föreslagit skulle alltså få begränsad betydelse. Däremot finns det behov av en övergångsbestämmelse för de fall där påföljd ska bestämmas för brott som begåtts såväl före som efter ikraftträdandet. Av legalitetsskäl kan lösningen av de fallen inte lämnas åt rättstillämpningen.

16 Konsekvenser

Det är mycket svårt att överblicka och bedöma konsekvenserna av utredningens förslag. Än svårare är att bedöma konsekvenserna om vissa, men inte andra, förslag genomförs. Under alla förhållanden delar hovrätten inte utredarens bedömning att ändringarna inte kommer att innebära några kostnadsökningar för domstolarna som inte ryms inom ramen för befintliga anslag. Hovrätten bedömer i stället att förslagen på flera sätt kommer att leda till ökade kostnader för Sveriges domstolar. Den reform av straffrätten som nu föreslås kommer att kräva stora utbildningsinsatser inom alla delar av rättsväsendet, inte minst vid domstolarna. Domstolarnas ärendehanteringsstöd VERA och DiBa kommer också att behöva förändras. Hovrätten bedömer också att förslagen kommer att leda till en ökad måltillströmning för de allmänna domstolarna bland annat mot bakgrund av att åklagare sannolikt i färre fall kommer att ha möjlighet att besluta om förundersökningsbegränsning eller åtalsunderlåtelse. Minskade möjligheter att avgöra mål i tilltalads utevaro och utan huvudförhandling kan också leda till en högre arbetsbelastning och således ett ökat resursbehov vid domstolarna. Fler och längre fängelsestraff kommer vidare att föranleda att fler personer häktas vilket i sig ökar trycket på de allmänna domstolarna eftersom mål med frihetsberövade ska hanteras med förtur och föranleder fler förhandlingar och beslut. Flera av förändringarna kan också tänkas leda till att processmaterialet blir mer omfattande, t.ex. förslaget om skärpta straff för brott som har samband med kriminella nätverk.

Den reform som föreslås är mycket omfattande och kommer att leda till en ökad repressionsnivå, dvs. ökat antal fängelseår. Det har genomförts flera reformer på straffrättens område i samma riktning, t.ex. om avskaffad eller minskad villkorlig frigivning i fler fall, utvisning på grund av brott i fler fall, förändrade regler för unga lagöverträdare, straffskärpningar m.m. Det är svårt att bedöma konsekvenserna av var och en av alla de reformer som har genomförts eller som kan förväntas att genomföras. Ännu svårare är att bedöma

konsekvenserna av den samlade effekten av alla reformer på området. Mängden ändringsförslag gör också att det är mycket svårt att få en samlad bild av hur de olika förslagen förhåller sig till varandra. Det är oerhört angeläget att en sådan bedömning görs eftersom den kumulativa effekten av samtliga reformer kan förväntas bli betydande både för Sveriges domstolar och för enskilda.

Som angetts ovan kan förslagen på goda grunder antas leda till en ökad måltillströmning till de allmänna domstolarna. Det kan antas att målökningen blir särskilt stor i andra och tredje instans eftersom parter tenderar att överklaga i större utsträckning när de åtalade gärningarna har eller kan rendera stränga straff än när en utdömd påföljd förväntas bli mindre sträng.

Detta yttrande har beslutats av hovrättspresidenten Ylva Norling Jönsson, hovrättsråden Ingela Sundin, Karoline Fridolf, Helen Voelkerling, Karin Mårtensson, Ann-Louise Roos, Niklas Ljunggren, Lars Lindblad, Anette Ohlsson och Joakim Westerlund efter föredragning av hovrättsassessorn Simon Petersson och tf. hovrättsassessorerna Elin Danielsson och Kristian Jönsson.

Ylva Norling Jönsson